

УДК 338.439(477)

Сенишин О. С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ

У статті подано класифікацію дослідницького інструментарію прогнозування соціально-економічних процесів як організаційно-управлінської системи. Визначено критерії, за якими визначається доцільність застосування експертних і фактографічних методів в залежності від терміну прогнозування та характеру економічного розвитку. Автором доповнено класифікацію змішаними методами прогнозування, до яких віднесено методи Дельфі та аналізу ієрархій, Fuzzy-технології та барометричні методи. **Ключові слова:** методологія соціально-економічного прогнозування, експертні та фактографічні методи, екстраполяція, кореляційний та регресійний аналіз.

Постановка проблеми. Процеси створення, функціонування та розвитку складних природних і штучних систем супроводжуються невизначеністю, яка є наслідком розмитості цілей, неповноти вихідної інформації, суб'єктивності уявлень про майбутні процеси та критерії їх оцінки. Зменшення невизначеності досягається шляхом використання відповідних методів та моделей соціально-економічного прогнозування і, як наслідок, об'єктивізацією суб'єктивних рішень. У відомій монографії Л. Фогеля, А. Оуенса та М. Уолша «Штучний інтелект та еволюційне моделювання» вказано на те, що розумну поведінку можна розглядати як поєднання можливості передбачувати з використанням прогнозної методики стану зовнішнього середовища із перетворенням кожного передбачення в адекватну реакцію у відповідності до заданої цілі. Такий висновок визначає роль методів соціально-прогнозування як необхідної умови цілеспрямованої діяльності людини при розв'язанні задач аналізу та синтезу, а також вибору оптимальних альтернатив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зауважимо, що різні аспекти методики та методології соціально-економічного прогнозування були предметом досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Вагомий внесок у створення теоретико-практичної наукової бази прогнозування належить академікам В. М. Геєцу, І. І. Лукінову, вченим-економістам В. Ф. Бесєдіну, Ю. В. Гончарову, І. М. Євдокимовій, І. В. Крючкової, Б. Я. Панасюку, М. Т. Пашуті, А. Г. Савченку, М. М. Якубовському та іншим. На сучасному етапі дана проблематика широко висвітлюється у працях вітчизняних вчених, зокрема: Н. Журавльової, Л. Канторовича, І. Коркуни, О. Кузьміна, Г. Лопушинської, С. Ожегової, В. Парсяка, С. Покропивного, Г. Тарасюка, Ф. Федоренка, Л. Шваб та інших.

Формулювання мети дослідження. Метою роботи є доповнення існуючої класифікації методів та моделей соціально-економічного прогнозування новою класифікаційною групою змішаних методів, яка на думку автора є важливою при вивченні методології науки прогнозування.

Виклад основних положень. За оцінками зарубіжних і вітчизняних фахівців налічується понад 150 універсальних методів прогнозування. Число базових методів прогнозування у тих або інших варіаціях повторюються в інших методах. Також кількість спеціальних методів, розроблених з врахуванням специфіки застосовування є ще більшою, ніж універсальних методик.

Вивчення сучасної практики науки соціально-економічного прогнозування засвідчує те, що методи економічного прогнозування можуть класифікуватися за різними ознаками. Така типологія будується за певними критеріями в залежності від цілей, завдань, суб'єктів та об'єктів, предмету, проблем, характеру, періоду упередження, методів, організації процесу прогнозування тощо. Необхідну властивість кожного методу визначає проблемно-цільовий критерій формування і досягнення цілей науки соціально-економічного прогнозування.

Цікавим на нашу думку є те, що саме використання методів та моделей прогнозування дає змогу на основі аналізу внутрішніх і зовнішніх зв'язків прогнозованого об'єкта передбачити ймовірність його майбутнього стану та розвитку. Система методів та моделей прогнозування постійно вдосконалюється і поповнюється.

Методологія соціально-економічного прогнозування є предметом дослідження багатьох вчених-економістів та прогнозистів. Так, в одній з перших вітчизняних монографій з соціально-економічного прогнозування автори розглядають такі загальнонаукові методи прогнозування: спостереження та експеримент, аналіз і синтез, уява та припущення, індукцію та дедукцію, аналогії і класифікації, генетичний метод тощо [1, с. 110-118].

Так, залежно від типу необхідної вихідної інформації і достовірності результатів, які можна отримати з їх допомогою, методи прогнозування поділяють на експертні, фактографічні. Пропонуємо вищевказану класифікацію доповнити змішаними методами прогнозування, які поєднують у собі частково ознаки як експертних, так і фактографічних методів. Класифікація методів зображена на рис. 1.1.

Експертні методи прогнозування ґрунтуються на експертній інформації і застосовуються, якщо об'єкт прогнозування дуже простий або настільки складний, що врахувати аналітично вплив багатьох факторів неможливо.

Розглянемо детальніше експертні методи соціально-економічного прогнозування. Зауважимо, що найпоширенішими серед методів індивідуальної експертної оцінки є *метод «інтерв'ю»*, що складається з аналітичного методу і методу написання сценарію та самопрогнозування. При цьому здійснюється безпосереднє опитування експертом спеціаліста, після чого *аналітичний метод* передбачає всебічний аналіз прогнозованого економічного явища або процесу з підготовкою відповідної доповідної записки. *Метод написання сценарію* ґрунтується на визначенні логіки розвитку прогнозованого об'єкта за різних умов.

На відміну від попередніх методів, самопрогнозування визначає самостійну оцінку прогнозу і, відповідно, ухвалення управлінського рішення на його основі. Зауважимо, що у макроекономічному прогнозуванні цей метод практично не використовується.

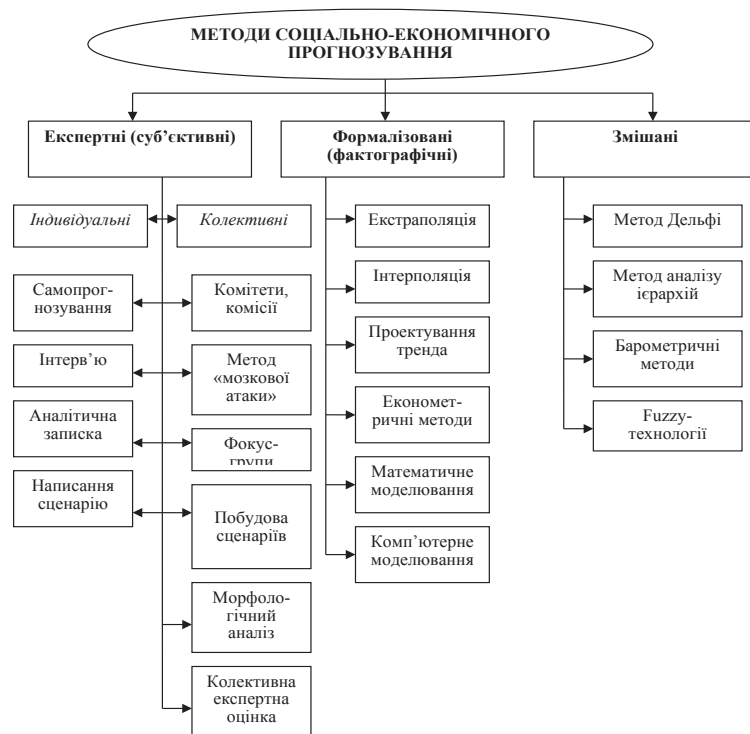

Рис. 1.1. Класифікація методів соціально-економічного прогнозування

Рисунок складено автором на основі критичного аналізу положень, які окреслені В. М. Гейцем, Т. С. Клебановою, В. І. Борисевичем, Г. А. Кандауровою, Г. С. Домарадзькою, В. Є. Снитюком та ін. і є доповненою розробкою автора

У складі колективних експертних методів слід виділити метод комітетів та комісій, «мозкової атаки», фокус-груп, побудова сценаріїв «дерево цілей», колективної генерації ідей, колективної експертної оцінки, морфологічного аналізу та інші.

Метод комітетів та комісій, який є формою колективної експертизи, що передбачає участь кількох експертів. Важливим є те, що експерти з одного боку можуть бути тимчасовими; а з іншого – постійними.

До цієї групи методів соціально-економічного прогнозування відноситься також *метод «мозкової атаки»*, який на практиці називають методом «колективної генерації ідей». Він використовується для визначення можливих варіантів розвитку подій у майбутньому.

Зауважимо, що метод *фокус-груп*, який вважають одним із якісних методів соціологічних досліджень, що широко використовують у світовій практиці. Під фокус-групою розуміють цілеспрямоване інтерв'ю, яке орієнтується на одержання від учасників суб'єктивної інформації про те, як вони відносяться до тієї чи іншої проблеми, як поведуться в тій чи іншій ситуації. Зауважимо, що основним механізмом фокус-груп є групова дискусія, організація якої здійснюється відповідно до таких загальних правил, як: дотримання певних фаз розвитку групової дискусії, створення доброзичливої атмосфери й комфортних умов для кожного її учасника та ін.

Метод побудови сценаріїв ґрунтується на встановленні послідовності станів об'єкта прогнозування за різних прогнозів зміни фону, на якому перебуває об'єкт. Отже, розрізняють два аспекти в характеристиці сценаріїв як методу соціально-економічного прогнозування [2] :

- визначення та оцінювання головних параметрів розвитку об'єктів сценарного прогнозування;

- визнання впливу процесу ухвалення управлінських рішень на майбутній розвиток об'єктів сценарного прогнозування.

Якщо проаналізувати світовий досвід, більшість інформації для ухвалення стратегічних отримуються із сценаріїв, що розробляються як окремими фахівцями, так і консалтинговими та аналітичними фірмами. Отже, підсумовуючи сутність даного методу, написання сценаріїв трактується як метод прогнозування, що встановлює логічну послідовність подій, що відбуються з об'єктом прогнозування.

Метод морфологічного аналізу передбачає вибір найбільш прийняттого рішення проблеми з усієї кількості можливих. Його доцільно використовувати при прогнозуванні фундаментальних досліджень. Вищенаведений метод соціально-економічного прогнозування включає ряд прийомів, що передбачають систематизоване розгляд характеристик прогнозованого об'єкта.

До вищенаведеної групи методів соціально-економічного прогнозування відносять і *метод колективної експертної оцінки*, який ґрунтується на принципах виявлення колективної думки експертів про перспективи розвитку об'єкта прогнозування. В основі застосування цього методу лежить гіпотеза про наявність у експертів умінь з достатнім ступенем імовірності оцінити важливість і значення досліджуваної проблеми, перспективність розвитку визначеного напрямку досліджень, часу здійснення тієї або іншої події, доцільності вибору одного з альтернативних шляхів розвитку об'єкта прогнозування і т. д.

Отже, доходимо до висновку, що усі вищенаведені методи спираються на суб'єктивну оцінку експертів, яка базується на раціональних очікуваннях. Досить часто розвиток ринкових відносин характеризується високою нестабільністю, тому, вважаємо, що експертні методи у науці соціально-економічного прогнозування не дають можливості адекватно відобразити ситуацію, у якій перебуває прогнозований об'єкт, бо за різних обставин прогнозний перебіг події не завжди відповідає раціональним очікуванням експертів.

Поряд із методами експертних оцінок у науці соціально-економічне прогнозування є формалізовані (фактографічні) методи.

Фактографічні методи соціально-економічного прогнозування базуються на використанні фактичних матеріалів, що детально характеризують зміни у часі всієї сукупності чи окремих ознак (показників) об'єкта прогнозування. Зауважимо, що основними в цій групі методів є методи екстраполяції функцій, та кореляційно-регресійні методи.

До класу фактографічних методів належать статистичні та випереджувальні методи прогнозування. Під статистичними методами слід розуміти економіко-математичні методи, що використовуються головним чином при прогнозуванні часових рядів динаміки параметрів економічних явищ. Їх трактування та сутність висвітлено у працях багатьох вчених-економістів

[3, с. 12-13; 4, с. 94-110; 5, с. 76-106; 6; 7, с. 70-80; 8, с. 17-40; 9, с. 89-98; 10, с. 37-43;].

У групі статистичних методів значну увагу слід приділити *екстраполяційним методам*. Проста екстраполяція довгострокових тенденцій базується на припущенні, що всі чинники, якими обумовлювалися тенденції в минулому, збережуться протягом періоду прогнозування чи будуть змінюватися відповідно до певної кривої. Екстраполяція за емпіричними даними застосовується для розробки коротко- і середньострокових прогнозів на основі лінійних, квадратичних, степеневих, показникових та інших функцій.

Зауважимо, що до найбільш поширених методів *екстраполяції*, що використовуються у наукових дослідженнях у сфері економіки є: екстраполяція на основі аналітичних показників рядів динаміки, екстраполяція на основі плинної середньої та екстраполяція трендів.

Суть *методу проектування тренда* зазвичай ґрунтується на припущенні, що розпочата зміна перемінної триватиме у майбутньому. Варто зазначити, що таким чином часто проектується обсяги валового національного продукту, валового внутрішнього продукту, експорту, імпорту тощо.

До економетричних методів прогнозування, на думку відомих вчених у галузі прогнозування Г. В. Присенка та Є. І. Равіковича, зачисляють методи кореляційного та регресійного аналізу, методи прогнозування на основі ARIMA- та VAR-моделей, моделі коригування помилок (коінтегрування) та інші [11, с. 307-345; 2, с. 45-78].

Істотна відмінність економетричних методів соціально-економічного прогнозування від методів часових рядів полягає у тому, що останні описують зміну досліджуваного показника як функцію його попередніх тенденцій, тоді як в основу економетричних моделей покладено економічну теорію, яка встановлює залежність досліджуваного показника від зміни інших показників, зокрема й від стану самого прогнозованого показника в минулому. У деяких випадках обидва типи методів можуть бути подібними, зокрема якщо тенденція часового ряду моделюється за допомогою кривих зростання, але їхнє тлумачення відрізняється.

Досліджуючи економетричні методи соціально-економічного прогнозування, зазначимо, що регресійний аналіз варто використовувати для аналізу форм зв'язку, які у свою чергу встановлюють кількісні співвідношення між випадковими величинами досліджуваного випадкового процесу. Також, варто наголосити на тому, що метод регресійного аналізу є частиною теорії кореляції.

Кореляційний аналіз як один із економетричних методів соціально-економічного прогнозування вивчає кореляційні зв'язки між випадковими величинами. Дві випадкові величини α і β називаються кореляційно пов'язаними, якщо математичне сподівання однієї з них змінюється залежно від зміни іншої. Парна кореляція дозволяє з'ясувати залежність між двома показниками.

Методи *математичного моделювання* відносять до формалізованих (фактографічних) методів соціально-економічного прогнозування. Зауважимо, що у науці термін «модель» означає умовний образ об'єкта дослідження, а в соціально-економічному прогнозуванні – економічні або соціальні процеси.

Певні види моделей соціально-економічного прогнозування можуть класифікуватися залежно від критерію оптимізації або якнайкращого очікуваного результату.

Так, наприклад, з урахуванням фактора часу моделі можуть бути [10, с. 33-34]:

- *статистичними* – обмеження в моделі встановлені для одного певного відрізка часу протягом планового періоду й при цьому мінімізуються витрати або мінімізується кінцевий продукт;

- *динамічними* – у цьому випадку обмеження встановлені для декількох відрізків часу при тій же мінімізації і/або максимізації за весь плановий період.

Також у науці соціально-економічного прогнозування застосовують економічні моделі, а саме: *факторні, структурні та комбіновані* [4, с. 62-73; 12, с. 100-102; 10, с. 33-34].

Факторні моделі описують залежність рівня й динаміки того чи іншого економічного показника від рівня й динаміки економічних показників, які впливають на нього, – аргументів. Вищезгадані моделі можуть налічувати різну кількість змінних величин і відповідних їм параметрів.

Дослідження *структурних* моделей показали, що вони описують співвідношення, взаємозв'язки між окремими елементами, які утворюють одне ціле або агрегат. Це моделі структурно-балансового типу, де разом з розбиттям якого-небудь агрегату на складові елементи розглядають взаємозв'язки цих елементів. Такі моделі мають матричну форму, застосовують їх для аналізу й прогнозу міжгалузевих зв'язків. Найпоширеніша форма структурно-балансової моделі – це міжгалузевий баланс виробництва й розподілу продукції.

Залежно від номенклатури продукції та сировини прийнято розрізняти такі моделі [10, с. 33-34]:

- *однопродуктові* – встановлене одне обмеження відносно попиту на продукцію, що виробляє галузь в загалом, або одне обмеження на кількість сировини чи іншого ресурсу, який споживається нею;

- *багатопродуктові* – розглядають два або більше обмежень відносно попиту на продукцію, що виробляє галузь загалом, і на споживання сировини чи будь-якого іншого ресурсу. У цих моделях може використовуватися можливість приведення різних продуктів до однорідних з урахуванням взаємозамінності у споживанні. У цьому випадку складові попиту характеризують не окремі продукти, а величини потреб, які задовольняються різними взаємозамінними продуктами.

Також цікавою та доречною є думка проф. В. О. Касьяненка. На його погляд, залежно від вибору засобів моделювання розрізняють абстрактні й матеріальні (фізичні) моделі [12, с. 100-101]. Вченим-економістом зазначено, що *фізична модель* є матеріальним об'єктом тієї ж природи, що й об'єкт-оригінал. Такі моделі широко застосовуються в технічних науках. Тоді як до *абстрактних* належать математичні моделі, які є системою математичних залежностей між величинами, що характеризують модельований об'єкт. Якщо характеристики в моделі мають конкретні числові значення, то таку модель називають числовою. Модель, подана у вигляді логічних виразів, є логічною моделлю, а подана графічно – графічною моделлю.

Виділяючи форму математичних залежностей як важливий критерій поділу економіко-математичних моделей можна отримати широку гаму їх типів. Якщо всі математичні залежності, наведені в моделі, мають лише лінійний характер, такі моделі називають *лінійними*. В економіці існує чимало залежностей, що мають принципово нелінійні властивості. У такому випадку проводять дослідження за допомогою *нелінійних* моделей.

Підсумовуючи вищесказане, варто зауважити, що здебільшого усі економічні рішення ухвалюють на основі використання цих найпростіших моделей, які є або прямолінійними, або модифікованими проєкціями теперішнього чи недавно минулого.

Поряд із методами математичного моделювання, *комп'ютерне моделювання* слід розглядати як побудову й вивчення моделей соціально-економічних та суспільно-політичних процесів у комп'ютерних системах. Здійснюється таке моделювання з метою визначення або поліпшення їхніх характеристик та передбачає наявність жорстко формалізованих параметрів процесу, який вивчається [13, с. 27-33].

Вважаємо, що у вищенаведену класифікацію слід ввести групу змішаних методів, оскільки останні синтезують у собі експертні (суб'єктивні) та формалізовані (фактографічні) методи прогнозування. Сюди відносимо такі методи: *«Дельфі»*, *аналізу ієрархій*, *факторно-результативний*, *Fuzzy-технології*, *барометричні методи* тощо.

Найвідомішим серед усієї вищенаведеної методики є *метод «Дельфі»*, що служить для визначення й оцінки ймовірності настання тих або інших подій. Метод дозволяє узагальнити думки експертів в узгоджену групову думку. Особливість цього методу полягає в тому, що він передбачає анонімність експертів, використовуються результати попереднього туру опитування, а також здійснюється статистична обробка результатів опитування.

Серед множини змішаних методів прогнозування цікавим з аналітичної точки зору є *метод аналізу ієрархій*, який дає змогу вирішувати складні структуровані задачі управління. Такий метод дуже часто називають математичною процедурою для ієрархічного представлення елементів з метою визначення суті будь-якої проблеми та полягає у декомпозиції проблеми на простіші складові частини, а також в обробці суджень осіб, що приймають рішення на підставі парних порівнянь пріоритетів (критеріїв) доцільності. Саме така технологія розв'язку дає змогу оцінити рівень взаємодії елементів ієрархії.

У той час, як формалізовані методи прогнозування, особливо екстраполяція, застосовуються, виходячи з припущення, що майбутнє є продовженням минулого, *барометричні методи* ґрунтуються на тому, що майбутнє може бути спрогнозоване на основі подій, що відбуваються зараз.

Зауважимо, що характерною ознакою барометричних методів є використання статистичних індикаторів часових рядів, що у кон'юктурі один з одним чи шляхом комбінування вказують напрямок розвитку економіки, певної галузі чи виробництва. Такі часові ряди служать барометрами економічних змін. Базова концепція застосування статистичних показників при аналізі циклу ділової активності і прогнозуванні економічної діяль-

ності полягає в проходженні через діловий цикл упродовж послідовних, але різних за часом проміжків.

Одним із сучасних методів, що належить до групи змішаних методів прогнозування є *fuzzy-технології*, які з економічної точки зору прийнято розглядати як сукупність теоретичних основ, методів, алгоритмів, процедур і програмних засобів, що базуються на використанні нечітких знань і оцінок експертів для вирішення широкого кола завдань.

Отже, все вищенаведене надало змогу зробити такі **висновки**:

Вивчення сучасної практики науки соціально-економічного прогнозування засвідчує те, що методи економічного прогнозування можуть класифікуватися за різними ознаками. Така типологія будується за певними критеріями в залежності від цілей, завдань, суб'єктів та об'єктів, предмету, проблем, характеру, періоду упередження, методів, організації процесу прогнозування тощо.

Відзначено, що методи прогнозування слід поділяти на експертні, фактографічні та змішані (автором запропоновано до цієї групи віднести методи Дельфі, аналізу ієрархій, Fuzzy-технології та барометричні методи). З одного боку автором погоджено, що експертні методи прогнозування доцільно застосовувати за відсутності або при нестачі ретроспективних даних, достатньо надійних математичних методів оцінки подій на основі попереднього досвіду, для середньо- і довгострокового прогнозування стрибкоподібних процесів.

З іншого боку наголошено на тому, що фактографічні методи соціально-економічного прогнозування базуються на використанні фактичних матеріалів, що детально характеризують зміни у часі всієї сукупності чи окремих ознак (показників) об'єкта прогнозування. Зауважимо, що основними в цій групі методів є методи екстраполяції функцій та кореляційно-регресійні методи.

Усе вищезначене говорить про те, що в сучасній економічній літературі, що пов'язана із соціально-економічним прогнозуванням відсутні представлені у систематизованому вигляді зазначені характеристики різних методів та моделей прогностики. Така різноманітність методів прогнозування, а також неоднакові вимоги, що ставляться до шуканого результату вирішення конкретного завдання у системі соціально-економічного прогнозування, зумовлюють велику складність і актуальність вирішення проблеми вибору найдоцільнішого методу.

Список літератури:

1. Комплексное региональное планирование и прогнозирование : [учеб. пособие] / под ред. Н. П. Федоренко, С. О. Коменджян. – М. : Наука, 1989. – 156 с.
2. Равікович Є. І. Макроекономічне прогнозування : [навч. посіб.] / Є. І. Равікович. – К. : КНЕУ, 2003. – 139 с.
3. Грабовецький Б. Є. Економічне прогнозування та планування : [навч. посіб.] / Б. Є. Грабовецький. – К. : ЦУЛ, 2003. – С. 8-11, 14-20.
4. Домарадська Г. С. Прогнозування і макроекономічне планування : [навч. посіб.] / Г. С. Домарадська, Т. М. Гладун, Р. В. Фещур. – Львів : Магнолія-2006, 2007. – 211 с.
5. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування : підручник / [Геєць В. М., Клебанова Т. С., Черняк О. І., Іванов В. В., Дубровіна Н. А. та ін.] – Х. : ІНЖЕК, 2005. – 396 с.
6. Планування та прогнозування в умовах ринку : [навч. посіб.] / Під заг. ред. Г. В. Воронкової. – К. : Професіонал, 2006. – С. 479-480, 487-494, 513-526.

7. Прогнозирование и планирование экономики : [учеб. пособие] / под ред. В. И. Борисевича, Г. А. Кандауровой. – Экоперспективы, 2000. – 432 с.
8. Снитюк В. Є. Прогнозування. Моделі. Методи. Алгоритми : [навч. посіб.] / В. Є. Снитюк. – К. : Маклаут, 2008. – 364 с.
9. Царев В. В. Внутрифирменное планирование : учебник для вузов / В. В. Царев. – СПб. : Питер, 2002. – 496 с.
10. Яцура В. В. Соціально-економічне прогнозування : [навч. посіб.] / В. В. Яцура, О. С. Сенишин, М. О. Горинь. – Львів, 2010. – 412 с.
11. Присенко Г. В. Прогнозування соціально-економічних процесів : [навч. посіб.] / Г. В. Присенко, Є. І. Равікович. – К. : КНЕУ, 2005. – 380 с.
12. Касьяненко В. О. Моделирование та прогнозування економічних процесів. Конспект лекцій : [навч. посіб.] / В. О. Касьяненко, Л. В. Старченко. – Суми: Університетська книга, 2006. – 184 с.
13. Воронкова В. Г. Соціально-економічне прогнозування : [навч. посіб.] / В. Г. Воронкова. – К. : Професіонал, 2004. – С. 6-16, 27-33, 47-57.

Сеньшин О. С.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

МЕТОДОЛОГИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ КАК ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

Резюме

В статье приведена классификация исследовательского инструментария прогнозирования социально-экономических процессов как организационно-управленческой системы. Определены критерии, по которым определяется целесообразность применения экспертных и фактографических методов в зависимости от срока прогнозирования и характера экономического развития. Автором дополнена классификация смешанными методами прогнозирования, к которым отнесены методы Дельфи и анализа иерархий, Fuzzy-технологии и барометрические методы.

Ключевые слова: методология социально-экономического прогнозирования, экспертные и фактографические методы, экстраполяция, корреляционный и регрессионный анализ.

Senyshyn O. S.

Ivan Franko National University of Lviv

METHODOLOGY OF SOCIAL AND ECONOMIC FORECASTING AS ORGANIZATIONAL AND MANAGEMENT SYSTEM

Summary

The article provides a classification of research tools predict social and economic processes as organizational and management systems. The criteria that determine the usefulness of expert and factual methods depending on the duration and nature of forecasting economic growth. The author completed the classification of mixed prediction methods, which include Delphi method and analytic hierarchy process, Fuzzy-technology and barometric methods.

Key words: methodology of social and economic forecasting expert and factual methods, extrapolation, correlation and regression analysis.